O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
MADANIYAT VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON DAVLAT KONSERVATORIYASI HUZURIDAGI
BOTIR ZOKIROV NOMIDAGI MILLIY ESTRADA SAN’ATI INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

O‘zDK huzuridagi Botir Zokirov nomidagi Milliy estrada san’ati instituti rektori

_______________ A.Mansurov

202_4_ yil “_30_” _august_

Ro‘yxatga olindi: № BD 60211000-1.04

ZAMONAVIY PARTITURALARNI O’QISH VA CHOLG’ULASHTIRISH

FANINING O’QUV DASTURI

Bilim sohasi: 200 000 - San’at va gumanitar fanlar

Ta’lim sohasi: 210 000 - San’at

Ta’lim yo’nalishi: 70210901 – Bastakorlik san’ati

TOSHKENT 2024

Fan/modul kodi	**O'quv yili**	**Semestr**	**ECTS-Kreditlar**
ZPCH 1103	2024-2025	1	3

Fan/modul turi	**Ta'lim tili**	**Haftadagi dars soatlari**
Majburiy	O'zbek/rus	**2**

	Fanning nomi	**Auditoriya mashg'ulotlari (soat)**	**Mustaqil ta'lim (soat)**	**Jami yuklama (soat)**
1.	**Zamonaviy partituralarni o'qish va cholg'ulashtirish**	**30**	**60**	**90**

2.

I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga cholg'ular haqida mukammal bilimlarni o'rgatishdan iborat. Bu fan o'quv rejalariga muvofiq belgilangan semestrlarda yakka mashg'ulot tarzida o'tiladi va keyingi semestrlarda o'rganiladigan – "Cholg'ushunoslik", "Cholg'ulashtirish" va "Dirijyorlik" kurslarini yanada chuqurroq, mukammal o'zlashtirib olishlariga katta yordam beradi.

Fanning vazifasi – nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, musiqa va undagi jarayonlarga uslubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish vazifalarini bajaradi. Asar partiturasi ustida mustaqil ishlay bilish ko'nikmalarini rivojlantirish. G'arbiy va Sharqiy Yevropa, O'rta Osiyo bastakorlari va zamonaviy mumtoz asarlar asosida tuzilgan dasturni egallash.

II. Asosiy qism

Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi

Kirish

1-Mavzu. Partitura va uning turlari

Partitura ko'rinishi va tuzilishi. o'qish fanining vazifasi. Cholg'ushunoslik fanida o'rganilgan orkestrlar turlari, ulardagi cholg'ular haqidagi to'liq nazariy va amaliy ma'lumotlarni eslash. Simfonik orkestrdagi damli yog'och cholg'ular guruhi, damli mis cholg'ular guruhi, zarbli cholg'ular hamda torli-kamonli cholg'ular guruhlari. O'zbek xalq cholg'ulari orkestridagi damli cholg'ular, torli-urma cholg'ular, mezrobli cholg'ular hamda torli-kamonli cholg'ular guruhlari. Shuningdek, damli orkestrlar, estrada orkestrlari haqida ham so'z yuritiladi.

2-Mavzu. Alt kaliti

Orkestrlarda qo'llaniladigan nota kalitlari. Alt kaliti. Kalitlarning nota yo'lida joylashuvlari: alt kalitida uchinchi chiziqda birinchi oktava «do» notasi joylashadi.

Tenor kalitida esa bu nota to'rtinchi chiziqda joylashadi. Tushuntirish davomida mazkur kalitlarda yozilgan namunalarni ijro qilish.

Oraliq nazorat

Turli ansambllar uchun partiturani o'qish va talqin qilish qobiliyati (turli orkestrlar, ansamblar, va boshqalar). Musiqiy asarlarni tinglash va ularni orkestr va kompozitorlik texnikasi nuqtai nazaridan tahlil qilish. Bir xil asarning turli xil talqinlarini taqqoslash tahlili.

3-Mavzu. Tenor kaliti

Orkestrlarda qo'llaniladigan nota kalitlari. Tenor kaliti. Kalitlarning nota yo'lida joylashuvlari: alt kalitida uchinchi chiziqda birinchi oktava «do» notasi joylashadi. Tenor kalitida esa bu nota to'rtinchi chiziqda joylashadi. Tushuntirish davomida mazkur kalitlarda yozilgan namunalarni ijro qilish.

4-Mavzu. Skripka va bas kalitlari

Skripka va bas kalitlarida chalinadigan cholg'ular tarkibidagi ansambllarning partituralarini chalish.

5-Mavzu. Torli-kamonli cholg'ular

Cholg'ularning oiladoshligiga qarab, partituralarda joylashishi va ularning kuy yo'llarini chalish uslublari.

Duet, trio va kvartetlar uchun yaratilgan kichik asarlarni ijro qilishni o'rgatish. Asarlarda turli kalitlardan foydalanilganligiga alohida e'tibor berish kerak.

Transpozitsiya qilinuvchi cholg'ular. Orkestrlar tarkibidagi cholg'ular ichida transpozitsiya (yozilishi bir, eshitilishi boshqa) qiluvchi cholg'ular bilan tanishish, ular ijrosi uchun yozilgan namunalarni fortepianoda ijro qilish.

Yakuniy nazorat

Turli ansambllar uchun partiturani o'qish va talqin qilish qobiliyati (turli orkestrlar, ansamblar, va boshqalar). Turli musiqiy shakllar va tuzilmalarning tushunchasi va tahlili. Musiqiy asarlarni tinglash va ularni orkestr va kompozitorlik texnikasi nuqtai nazaridan tahlil qilish. Bir xil asarning turli xil talqinlarini taqqoslash tahlili.

III. Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakl va mazmuni

Mustaqil tahlimni tashkil etishda mazkur fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish mumkin:

- darslik, o‘quv qo‘llanma, maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, maqolalar) bo‘yicha fanlar boblari va mavzularini o‘rganish;
- tarqatma materiallar bo‘yicha mahruzalar qismini o‘zlashtirish;
- avtomatlashtirilgan o‘rgatuvchi nazorat qiluvchi tizimlar bilan ishlash;
- yangi musiqiy texnik vositalar va texnologiyalarni o‘rganish;
- talabaning ilmiy tekshirish (ijodiy) ishlarini (TITI) bajarish bilan bog‘liq bo‘lgan fanlar bo‘limlari yoki mavzularini chuqur o‘rganish;
- faol o‘qitish uslubidan foydalaniladigan o‘quv mashg‘ulotlari (ishbilar o‘yinlar, diskussiyalar, seminarlar, kollokviumlar va b.).

Mustaqil ta’limni tashkil etishning mazmuni axborot-tahlim resurslaridan, tahlim muassasasida mavjud kutubxona, fonoteka va videoteka jamg‘armasidan, reyetitoriylardan, o‘quv laboratoriyalari, ovoz yozuvi studiyalari, teleradiokom’aniya kanallari va kontsert zallaridan unumli foydalanishdan, bajarilgan ishlarning tahlilini bayon etishdan iboratdir. Mazkur fanning xususiyatlaridan kelib chiqib kasbiy mahoratni rivojlantirish va takomillashtirishga qaratilgan vazifalarni maqsadli amalga oshirish ham nazarda tutiladi.

IV.Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlar

1. Zamonaviy partituralarni tahlil qilish
2. Zamonaviy nota grafika asosidagi musiqiy asarlarni chalish
3. Skripka va kontrabas cholg’ularning zamonaviy ijro imkoniyatlarini tahlil qilish
4. Nay cholg’usining zamonaviy ijro imkoniyatlarini tahlil qilish
5. Goboy cholg’usining zamonaviy ijro imkoniyatlarini tahlil qilish
6. Chang cholg’usining zamonaviy ijro imkoniyatlarini tahlil qilish
7. Urma-zarbli cholg’ularning zamonaviy ijro imkoniyatlarini tahlil qilish

<table>
<tr><td colspan="6">70211301- Dirijyorlik (estrada orkestri dirijyorligi)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fan/modul kodi
ZPCH 1202</td><td>O‘quv yili
2024-2025</td><td>Semestr
3</td><td colspan="2">ECTS-Kreditlar
2</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fan/modul turi
Majburiy</td><td colspan="2">Ta’lim tili
O‘zbek/rus</td><td colspan="2">Haftadagi dars soatlari
2</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1.</td><td colspan="2">Fanning nomi</td><td>Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)</td><td>Mustaqil ta’lim (soat)</td><td>Jami yuklama (soat)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Zamonaviy partituralarni o’qish va cholg’ulashtirish</td><td>30</td><td>30</td><td>60</td></tr>
</table>

2.

I. Fanning mazmuni

Fanni o’qitishdan maqsad – talabalarga cholg’ular haqida mukammal bilimlarni o’rgatishdan iborat. Bu fan o’quv rejalariga muvofiq belgilangan semestrlarda yakka mashg’ulot tarzida o’tiladi va keyingi semestrlarda o’rganiladigan – “Cholg’ushunoslik”, “Cholg’ulashtirish” va “Dirijyorlik” kurslarini yanada chuqurroq, mukammal o’zlashtirib olishlariga katta yordam beradi.

Fanning vazifasi – nazariy bilimlar, amaliy ko’nikmalar, musiqa va undagi jarayonlarga uslubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish vazifalarini bajaradi. Asar partiturasi ustida mustaqil ishlay bilish ko‘nikmalarini rivojlantirish. G‘arbiy va Sharqiy Yevropa, O‘rta Osiyo bastakorlari va zamonaviy mumtoz asarlar asosida tuzilgan dasturni egallash.

II. Asosiy qism

Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi

Kirish

1-Mavzu. Partitura va uning turlari

Partitura ko’rinishi va tuzilishi. o’qish fanining vazifasi. Cholg’ushunoslik fanida o’rganilgan orkestrlar turlari, ulardagi cholg’ular haqidagi to’liq nazariy va amaliy ma’lumotlarni eslash. Simfonik orkestrdagi damli yog’och cholg’ular guruhi, damli mis cholg’ular guruhi, zarbli cholg’ular hamda torli-kamonli cholg’ular guruhlari. O’zbek xalq cholg’ulari orkestridagi damli cholg’ular, torli-urma cholg’ular, mezrobli cholg’ular hamda torli-kamonli cholg’ular guruhlari. Shuningdek, damli orkestrlar, estrada orkestrlari haqida ham so’z yuritiladi.

2-Mavzu. Alt kaliti

Orkestrlarda qo’llaniladigan nota kalitlari. Alt kaliti. Kalitlarning nota yo’lida joylashuvlari: alt kalitida uchinchi chiziqda birinchi oktava «do» notasi joylashadi.

Tenor kalitida esa bu nota to'rtinchi chiziqda joylashadi. Tushuntirish davomida mazkur kalitlarda yozilgan namunalarni ijro qilish.

3-Mavzu. Tenor kaliti

Orkestrlarda qo'llaniladigan nota kalitlari. Tenor kaliti. Kalitlarning nota yo'lida joylashuvlari: alt kalitida uchinchi chiziqda birinchi oktava «do» notasi joylashadi. Tenor kalitida esa bu nota to'rtinchi chiziqda joylashadi. Tushuntirish davomida mazkur kalitlarda yozilgan namunalarni ijro qilish.

Oraliq nazorat

Turli ansambllar uchun partiturani o'qish va talqin qilish qobiliyati (turli orkestrlar, ansamblar, va boshqalar). Musiqiy asarlarni tinglash va ularni orkestr va kompozitorlik texnikasi nuqtai nazaridan tahlil qilish. Bir xil asarning turli xil talqinlarini taqqoslash tahlili.

4-Mavzu. Skripka va bas kalitlari

Skripka va bas kalitlarida chalinadigan cholg'ular tarkibidagi ansambllarning partituralarini chalish.

5-Mavzu. Torli-kamonli cholg'ular

Cholg'ularning oiladoshligiga qarab, partituralarda joylashishi va ularning kuy yo'llarini chalish uslublari.

Duet, trio va kvartetlar uchun yaratilgan kichik asarlarni ijro qilishni o'rgatish. Asarlarda turli kalitlardan foydalanilganligiga alohida e'tibor berish kerak.

Transpozitsiya qilinuvchi cholg'ular. Orkestrlar tarkibidagi cholg'ular ichida transpozitsiya (yozilishi bir, eshitilishi boshqa) qiluvchi cholg'ular bilan tanishish, ular ijrosi uchun yozilgan namunalarni fortepianoda ijro qilish.

Yakuniy nazorat

Turli ansambllar uchun partiturani o'qish va talqin qilish qobiliyati (turli orkestrlar, ansamblar, va boshqalar). Musiqiy asarlarni tinglash va ularni orkestr va kompozitorlik texnikasi nuqtai nazaridan tahlil qilish. Bir xil asarning turli xil talqinlarini taqqoslash tahlili.

III. Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakl va mazmuni

Mustaqil tahlimni tashkil etishda mazkur fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish mumkin:

- darslik, o‘quv qo‘llanma, maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, maqolalar) bo‘yicha fanlar boblari va mavzularini o‘rganish;
- tarqatma materiallar bo‘yicha mahruzalar qismini o‘zlashtirish;
- avtomatlashtirilgan o‘rgatuvchi nazorat qiluvchi tizimlar bilan ishlash;
- yangi musiqiy texnik vositalar va texnologiyalarni o‘rganish;
- talabaning ilmiy tekshirish (ijodiy) ishlarini (TITI) bajarish bilan bog‘liq bo‘lgan fanlar bo‘limlari yoki mavzularini chuqur o‘rganish;
- faol o‘qitish uslubidan foydalaniladigan o‘quv mashg‘ulotlari (ishbilar o‘yinlar, diskussiyalar, seminarlar, kollokviumlar va b.).

Mustaqil ta’limni tashkil etishning mazmuni axborot-tahlim resurslaridan, tahlim muassasasida mavjud kutubxona, fonoteka va videoteka jamg‘armasidan, reyetitoriylardan, o‘quv laboratoriyalari, ovoz yozuvi studiyalari, teleradiokom’aniya kanallari va kontsert zallaridan unumli foydalanishdan, bajarilgan ishlarning tahlilini bayon etishdan iboratdir. Mazkur fanning xususiyatlaridan kelib chiqib kasbiy mahoratni rivojlantirish va takomillashtirishga qaratilgan vazifalarni maqsadli amalga oshirish ham nazarda tutiladi.

IV.Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlar

1. Zamonaviy partituralarni tahlil qilish
2. Zamonaviy nota grafika asosidagi musiqiy asarlarni chalish
3. Skripka va kontrabas cholg’ularning zamonaviy ijro imkoniyatlarini tahlil qilish
4. Nay cholg’usining zamonaviy ijro imkoniyatlarini tahlil qilish
5. Goboy cholg’usining zamonaviy ijro imkoniyatlarini tahlil qilish
6. Chang cholg’usining zamonaviy ijro imkoniyatlarini tahlil qilish
7. Urma-zarbli cholg’ularning zamonaviy ijro imkoniyatlarini tahlil qilish

3.

V. Ta’lim natijalari /Kasbiy kompetensiyalari
Magistr bilishi kerak:

musiqiy kompozitsiya kursining predmeti – musiqa yaratish;
musiqiy kompozitsiya asoslari, qarama-qarshiliklar, yangilik, mutanosiblik, usullarga solish, garmoniyalashtirish yaxlitligi;
musiqiy asarlarni yaratish jarayonlari;
musiqiy-nazariy tizimlar to’g’risida, notografiya, xor va orkestr yozuvi haqida tasavvurga ega bo‘lishi;
orkestr va ansambllar tarkibiga kiritilgan cholg’ular uchun yaratilgan sara asarlarni;
kuylovchi ovozlar, ularning tessiturasi, diapazoni, harakatchanligi va ifodaviyligini;
ijrochilar, rejissyorlar, musiqiy chiqishlarni sahnalashtiruvchilar va rassomlar bilan ishlash asoslarini;
“oltin kesishma” deb nomlanuvchi qonuniyatlarni;

	ixtisoslikka mos san'at turining asosiy ilmiy-ijodiy muammolari va rivojlanishining hamda ularning turdosh sohalar bilan o'zaro aloqasini bilishi va ulardan foydalana olishi; oddiy shakllarda ijodiy ish; fortepiano uchun prelyudiyalar, fortepiano jo'rligidagi torli cholg'ular uchun kichik kuylar yozish; she'riy matn bilan ishlash, qo'shiq, romans va xorlar uchun vokal asarlari yozish; sonata shaklida, torli kvartet, orkestr uchun asarlar (uvertyuralar, musiqiy lahzalar) yaratish; yirik janrdagi cholg'u, vokal-xor va simfonik asarlar (poema, konsert, simfoniya va boshqalar) ustida ishlash ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** – Yakka mashg'ulotlar – Interfaol aqliy hujum – Visual akustik va shahsiy oriyentasiy tehnologiyasi – Kollokvium – Ijodiy asar ijrosi
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid ijodkorlik, pedagogik va musiqiy jamoatchilik faoliyatiga nazariy va amaliy tayyorgarlik, keng va turli dasturlarni bilish, nazariy malakalarini o'zlashtirish, mustaqil ravishda partitura ustida ishlash, mustaqil ravishda asar mavzusini yaratishning amaliy tajribasiga ega bo'lishi, mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish. Oraliq va yakuniy nazoratlar fanning xususiyatidan kelib chiqqan xolda 2 marotaba (kollokvium, asar ijrosi) yaratgan asarlarini tinglovi orqali o'tkazilishi mumkin.
6.	**Asosiy adabiyotlar** Raximov X.. «Partitura o'qish kursi», T., «Yangi asr avlodi», 2002. Raximov X.. «Xrestomatiya», partitura o'qish bo'yicha (duxovoy orkestr). T., 2000. Зряковский Н. Общий курс инструментоведения. М., 1998. Свечков Д. Духовой оркестр. М., МузГиз, 1997. Чулаки М. Инструменты симфонического оркестра. М., 1992. **Qo'shimcha adabiyotlar** 1. Mirziyoyev Sh.M. Madaniyat va san'at sohasining jamiyat hayotidagi o'rni va ta'sirini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida. PF-26.05. 2020 2. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasida milliy madaniyatni yanada rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida. PQ-4038 28 noyabr 2018

	3. 2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha harakatlar strategiyasi. 4. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – T.: O‘zbekiston, 2014.–46 b. 5. Руссо У. Сочинение музыки: новый подход. М.: 2011, 193с. 6. Назайкинский Е.В. Логика музыкальной композиции. М., «Музыка», 1982. 7. Евлахов О. Проблемы воспитания композитора. Ленинград.1963 **Axborot manbalari** 1. http://www.youtube.com 2. http://b2c.uz/catalog/youth/uz/musiqa 3. www musika uz 4. http://portasound.ru/music-search/musiqa-olami 5. www.gov.uz – O’zbekiston Respublikasi xukumat portali. 6. www.lex.uz – O’zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.
7.	Fan dasturi Oliy ta’lim yo‘nalishlari va mutaxassisliklari bo‘yicha O‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 2024 yil «30» august dagi 1 - sonli bayonnomasi bilan ma’qullangan.
8.	**Fan/modul uchun mas’ullar:** M.Atadjanov - O‘zDK huzuridagi MESI, «Kompozitorlik va aranjirovka» kafedrasi dosenti
9.	**Taqrizchilar:** Mansurov A.M. - O‘zDK, “Kompozitorlik va cholg’ulashtirish” kafedrasi professori